

ภาคผนวก 2.

ผ้าพื้นเมืองของไทย

คัดจาก แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย “ผ้าเมืองน่าน” วารสารฝ้ายและสิ่งทอ ปีที่ 4 ฉ. 6
พ.ย. 2524, 41-45

การทอผ้าพื้นเมืองของไทยนั้น นับเป็นศิลปะการออกแบบอย่างหนึ่งที่ชาวบ้าน แต่ละท้องถิ่นคิดทอใช้กันเอง นับเป็นสัญลักษณ์ของผ้าทอประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเมื่อได้พบเห็น จะบอกได้ทันทีว่า ผ้าทอชิ้นนี้เป็นผ้าทอจากท้องถิ่นใด เช่น ผ้าทอหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย ผ้าเกาะยอ จังหวัดสงขลา ผ้าไหมบ้านขัว จังหวัดชัยภูมิ ผ้าไหมมัดหมี่ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผ้าฝ้ายมัดหมี่จังหวัดลพบุรี ผ้าปาเต๊ะ จังหวัดนราธิวาส ผ้าม่อฮ่อม จังหวัดเชียงใหม่ ผ้าลายน้ำไหล จังหวัดน่าน และผ้าไหมพุ่มเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

คำว่า ผ้าพื้นเมือง จัดเป็นศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) ประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือน (Cottage Industry) โดยแบ่งตามหน้าที่การใช้งานได้ 2 อย่างคือ

1. ผ้าทอใช้เอง วัสดุและฝีมือค่อนข้างหยาบผลิตขึ้นในครัวเรือน
2. ผ้าทอใช้ในงานพิธีการ วัสดุและฝีมือละเอียดประณีต ใช้ในงานพิธีการสำคัญ ๆ

ผู้หญิงแต่ก่อนคุ้นเคยกับการทอผ้ามาก ไม่ว่าจะเป็ชาติหรือภาษาใดก็ดี หญิงไทยก็เช่นเดียวกัน ถึงกับมีคำคมกล่าวว่า “กลางคืนปั่น กลางวันทอ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็อยู่ของสังคมแต่ก่อนได้อย่างดี กลางคืนปั่นคือการปั่นเส้นด้ายฝ้าย ทางภาคอีสานเรียกว่า เข็นฝ้าย จนเกิดประเพณีเกี่ยวสาวในชื่อของ “ลงช่วงเข็นฝ้าย” ส่วนกลางวันทอ คือเมื่อทำกับข้าวกับปลาปิดกวาดถูเรือนเรียบร้อยแล้ว แม่บ้านก็เข้ามานั่งที่หูกทอผ้าไปทั้งวัน

ผ้าพื้นเมืองที่มีลวดลายงดงามมักเป็นฝีมือคนไทยที่มีเชื้อสายมาจากลาวเผ่าต่าง ๆ เช่น ลาวภาคอีสาน และที่อพยพมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผ้าพื้นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดมีอายุประมาณ 200 ปี ทั้งนี้พอจำแนกผ้าทอเผ่าต่าง ๆ และลักษณะการทอได้ ดังนี้

ล้านนาไทย	- ทอยก
ลาวพวน	- ทอยก ทอจก
ลาวคั่ง ลาวกา	- ทอยก ทอจก ทอมัดหมี่

ลาวโซ่ง	- ปัก
ลาวอีสาน	- ทอจก ทอมัดหมี่
ไทยภาคกลาง	- ทอยก
ไทยภาคใต้	- ทอยก ทอมัดหมี่

เพื่อให้รู้จักผ้าพื้นเมืองของไทยแต่ละชนิดพอสังเขป จึงขอแนะนำความเป็นมา และ
วิธีผลิตผ้าเพื่อเป็นความรู้ประกอบการเรียนวิชาความรู้เรื่องผ้าและเส้นใยเพิ่มเติม

ผ้าลายน้ำไหล

คัดจาก อรรถพิมพ์ "ซินน่านน้ำไหลในลายผ้า" วารสาร อ.ส.ท. ปีที่ 25 ฉ.2 ก.ย.

2527, 41-45

ผ้าลายน้ำไหล เป็นผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน เป็นที่รู้จักนิยมใช้กันแพร่
หลายทั่วไป ผ้าลายน้ำไหลแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดคือ ชนิดที่เป็นลายทั้งผืน และชนิดผ้าพื้น
สีเดียวมีลวดลายเฉพาะบริเวณชายผ้าหรือเชิงผ้า ส่วนที่มีลวดลายที่เรียกกันว่า ลายน้ำไหลมี
ความสวยงามมาก มีลักษณะคล้ายผ้าขิดตีนจกของอำเภอศรีสาขานลัย จังหวัดสุโขทัย ลักษณะ
ของลวดลาย แบ่งออกเป็นชั้น ๆ ประกอบด้วยชั้นที่เป็นเส้นขวางหลาย ๆ เส้นสลับสีต่าง ๆ
คล้ายลักษณะการไหลของน้ำ กับชั้นที่มีลักษณะการแตกกระจายของน้ำออกเป็นวงหรือการ
กระเพื่อมของน้ำที่เป็นระลอก การสลับชั้นของผ้าเพื่อให้ลวดลายแลดูสวยงามนั้นขึ้นอยู่กับ
แบบที่กำหนดขึ้น และเทคนิคการออกแบบผ้าลายน้ำไหล

ลักษณะการทอผ้าแบบลายน้ำไหลนี้ เป็นลักษณะการทอที่ค้นพบ เมื่อประมาณ 80-
100 ปีมาแล้ว การออกแบบลายทอนั้นพัฒนามาจากผ้าทอชาวลื้อ และหลักฐานที่ปรากฏใน
ประวัติศาสตร์ เจ้าผู้ครองนครน่านมีอำนาจก็ไปกวาดต้อนผู้คนชาวลื้อมาจากตอนเหนือ แม้
กระทั่งภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่วิหารวัดภูมินทร์ก็เป็นฝีมือช่างสกุลลื้อที่ได้วาดลวดลายผ้าขิด
ของผู้หญิงในรูปเป็นลายขิดลื้อทั้งหมด

ลายทอผ้าน้ำไหลได้ดัดแปลงจากลายผ้าชาวลื้อในสมัยแรก ๆ นิยมใช้เส้นไหมเงิน
และไหมดำ ทอค้นลายผ้า ตรงส่วนที่เป็นรอยหยักของกระแสน้ำ จากนั้นก็ใส่ลายมุกรูปสัตว์
แทรกไว้อีก เพื่อที่จะได้แสดงว่าผู้แรกคิดลายผ้าทอน้ำไหลนั้น ไม่ได้หยิบแบบของชาวลื้อมา
ทั้งดุ้นเหมือนการลอกแบบกัน ผ้าทอน้ำไหลบางผืนจะค้นด้วยลายขิดป่องก็มีและการทอผ้า

ลายน้ำไหลก็ได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เช่น การทอลายน้ำไหลสายรุ้ง โดยทำลายน้ำไหลแบบดั้งเดิมมาสอดสีใส่ปลาทหลาย ๆ สีเป็นสีรุ้ง และกันด้วยการเก็บมุกชนิดต่าง ๆ เช่น มุกลายดอกหมาก มุกลายข้าวสาลี เป็นต้น.

ผ้าทอลายน้ำไหลลายทางยาว และเป็นคลื่นเหมือนคันบันได มองดูเหมือนสายน้ำกำลังไหลขึ้น ต่อมาหยักลายน้ำไหลคล้ายจรวดกำลังพุ่งเรียกกันว่าลายจรวด และเมื่อนำลายน้ำไหลมาต่อกันมีจุดช่องว่างตรงกลาง เติมเส้นลายขาลึก ๆ แยกออกรอบตัว มองดูคล้ายดอกไม้หรือแมงมุม เรียกว่า ลายดอกไม้หรือลายแมงมุม ลายอีกแบบหนึ่งนำเอาลายน้ำไหลมาหักมุมให้ทุ่ แล้วทอสอดสีด้วยเหลืองกันเป็นชั้น ๆ เรียกว่า ลายเล็บมือ นอกจากนี้ลายน้ำไหลยังนำมาประยุกต์เป็นลักษณะคล้ายเจดีย์เป็นชั้น ๆ มียอดแหลมเรียกว่าลายธาตุ ส่วนลายภาพนั้นเป็นลายที่ใช้เส้นด้ายหลาย ๆ สีทอซ้อนกันเป็นชั้น ๆ และลายใบมีดนั้นได้สอดสีด้ายหลาย ๆ สี ในผืนผ้าดูลักษณะเหมือนใบมีดบาง ๆ เรียกลายใบมีดหรือลายมีดโกน

วิธีการทอสอดเส้นด้ายให้เกิดลวดลายน้ำไหล ผู้ทอจะต้องมีความชำนาญ ในการกำหนดลวดลายขณะทอ เมื่อถึงขั้นที่จะต้องใส่ลายนั้นจะต้องหยิบด้ายสีต่าง ๆ ที่ใช้เป็นลายนำด้ายสีนั้นสอดลงไปใด้ายยืน ความสั้นยาวตามที่ลายกำหนด จากนั้นก็ใช้พีมกระทบเส้นด้ายที่สอดสีมีความสั้นยาวต่างกัน ในแถวที่ 2-3-4-5-6-7 และต่อ ๆ ไป ตามความกว้างของลายผ้า การสอดสีลายน้ำไหลในความกว้างของผืนผ้าที่ทอชิ้นหนึ่ง ๆ จะมีลวดลายหยักมากน้อย ก็ต้องดูให้มีช่องว่างเท่า ๆ กัน และจะต้องจำลายได้ว่าในบ็องหนึ่ง ๆ นั้นสอดด้ายสีต่าง ๆ กันตรงช่วงไหน หากผู้ทอไม่ชำนาญหรือลืมลายแล้ว ลายน้ำไหลในลายผ้าอาจไม่ตรงลายกันได้ ผ้าทอลายน้ำไหลในปัจจุบันมีการทอด้วยผ้าฝ้าย และผ้าใยสังเคราะห์หรือผ้าโทเร นิยมนำไปตัดเสื้อ กระโปรง และผ้าที่ใช้ตกแต่งบ้านเรือน เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้าบุหมวกเก้าอี้ ผ้ารองจาน ผ้าคลุมเตียง เป็นต้น

ในจังหวัดน่านยังมีผ้าทอพื้นเมือง อีกหลายชนิดซึ่งเรียกรวมว่าผ้าชิ้นน่าน เป็นลวดลายแบบเก่า ชาวบ้านทั้งหญิงและชายจะมีชุดแต่งกายพื้นเมืองน่านเหมือนชาวลาหน่า แบบเสื้อผ้าของผู้ชายนั้น คือชุดม่อฮ่อม อันเป็นแบบเดียวกับชุดม่อฮ่อมของชาวเหนือทั่วไป ผู้ชายไม่ค่อยพิถีพิถันในเรื่องแบบเสื้อเท่าใดนักไม่เหมือนผู้หญิงที่มีความละเอียดละไมในการแต่งกาย ลักษณะเด่นในลายผ้าที่ใช้เป็นสิ่งที่แต่ละท้องถิ่นภูมิใจในชุดพื้นเมืองผู้หญิงชาว น่าน จึงคิดลายทอผ้าออกใช้ที่เรียกว่า ชิ้นน่าน ซึ่งมีอยู่ 4 แบบ คือ ชิ้นน่าน ชิ้นป่อง ชิ้นตาเหลี่ยม และชิ้นล้วง ผ้าลายชิ้นทั้ง 4 แบบนี้ ผู้หญิงชาว น่านจะใช้ทอผ้าไหมใส่ออกงานสังคม ทั้งงานปอย งานรับแขกเมือง เช่น งานขันโตก และใส่ไปทำบุญในงานเทศกาลอื่น ๆ ผ้าไหมลวดลายต่าง ๆ นั้นจะ

ทอพิเศษออกไปอีกคือ สอดดินเงินหรือเรียกว่าไหมเงิน และสอดดินทองที่เรียกว่าไหมคำ การสอดดินเงิน ดินทอง เพื่อให้มีสีสันทนแวววาวระยับตา เพิ่มความมันแวววาวของเส้นไหม

ลวดลายทอของชิ้นน่าน ลักษณะที่เด่นจะมีปานการทอริ้วใหญ่ สลับสีไม่เกินสามสี เช่น ดำ แดง ชมพู ม่วง จะใช้ด้ายสีเข้มหรือสีอ่อนก็ได้ตามรสนิยมของผู้ใช้ ส่วนปลายชิ้นที่เรียกว่า ตีนชิ้น จะต้องมีสีแดง และปานใหญ่ที่ต่อจากตีนชิ้นขึ้นไปจะใช้สีน้ำเงินเข้มหรือสีม่วงเพียงสีเดียว และคันด้วยริ้วไหมเงินทองสลับ ทั้งผืนถ้าชอบสีทองก็จะทอคันด้วยไหมทองหรือไหมคำ ดูงามระยับทั้งผืน

ส่วนผ้าทอที่เรียกว่า ชิ้นป่อง ลักษณะเด่นคือ การทอเป็นริ้วเล็ก ๆ ริ้วเล็กที่ทอสลับนั้นมียลายมุกแล้วคันด้วยริ้วไหมเงิน หรือไหมทอง ต่อริ้วด้วยคันเส้นด้วยสีพื้นชนิดเส้นเดียว จากนั้นก็ใช้ด้ายทอสลับสีเป็นริ้วเล็ก ๆ เสมือนกับแยกกลุ่มเส้นไหมออกเป็นสองตอน การทอสลับกันเป็นคัน ๆ หรือป่องจึงเรียกว่า ชิ้นป่อง และชิ้นป่องนี้มีลายคล้ายชิ้นตาเหลี่ยมเพียงแต่ใช้ไหมเงินหรือไหมคำทอสลับริ้วเล็กริ้วใหญ่ สีสลับนั้นเป็นสีเดียวกันทั้งผืน เช่น พื้นแดง พื้นเขียว พื้นน้ำตาล สลับลายมุก เป็นต้น การทอผ้าชิ้นอีกแบบหนึ่งเรียกว่า ชิ้นล่อง เป็นการทอผ้า โดยทำลวดลายล่องด้วยมือ (ไม่ใช่ลายมัดหมี่) เป็นลายคล้ายน้ำไหล บางครั้งล่องเป็นรูปสัตว์ เช่น กระจ่าง คันลายล่องเป็นลายเก็บมุกลายใหญ่ ลายทอผ้าที่สลับกับลายริ้วสีต่าง ๆ เรียกว่า ลายมุกมีลักษณะการทอคล้ายผ้าลายขิด ของภาคอีสาน เพียงแต่เรียกต่างกันในภาคอีสานเรียกลายขิด แต่ชาน่านเรียกลายมุก เช่น ลายมุกดอกแก้ว ลายมุกดอกเปา (เต็งรัง) ลายมุกดอกหมาก เป็นต้น ผ้าชิ้นน่านและผ้าลายมุกเป็นผ้าทอพื้นเมืองที่ชาวบ้านทอใช้กันนานแล้ว ก่อนที่จะมีการทอลายน้ำไหลเสียอีก

ผ้าไหมชนบท

คัดจาก อ่วม สาณะเสน "ผ้าพื้นเมือง" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉ. มิ.ย.-ต.ค.

2516, 23-25

ภาคที่มีการทอผ้าไหมมากที่สุดก็เห็นจะเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น ผ้าไหมปักธงชัย ของจังหวัดนครราชสีมา ผ้าไหมสุรินทร์ ผ้าไหมร้อยเอ็ด เป็นต้น และผ้าไหมที่กล่าวถึงในที่นี้เป็นผ้าไหมที่มีชื่ออีกแห่งหนึ่งของภาคอีสานคือ ผ้าไหมชนบท ทอที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เดิมเป็นชื่อเมืองชลบท (ชนละบท) ปัจจุบันอำเภอ-

ชนบทเป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 12 อำเภอของจังหวัดขอนแก่นชาวชนบทมีชื่อว่ามืออาชีพในการทอผ้าไหม ถึงกับมีคำพูดติดปากว่า ชนบทคือดินแดนผ้าไหม สาวสวย รวยวัฒนธรรม แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าขณะนี้ที่อำเภอชนบทไม่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อทำเส้นไหมเอง ศูนย์กลางการค้าเส้นไหมที่ใหญ่แห่งหนึ่งคือที่อำเภอบ้านฝาง เส้นไหมดิบจะมีสีเหลืองอ่อนเหลืองแก่ไม่เท่ากัน เวลาทอต้องเอามาย้อมสีตามต้องการเสียก่อน ในสมัยก่อนการย้อมเส้นไหมใช้แก่นไซ (แกแล) แดง (มะพูด) ครั่ง คราม เป็นต้น แก่นไซ จะให้สีเหลือง แดงจะให้สีกระด้าง ครั่งจะให้สีแดง และต้นครามจะให้สีคราม ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ชาวบ้านนิยมปลูกมาก เพราะชาวบ้านทอผ้าแล้วย้อมสีครามใช้กันมาก ในปัจจุบันการย้อมผ้านิยมใช้สีสังเคราะห์ เพราะย้อมได้สะดวกรวดเร็วกว่า การย้อมเส้นไหมของชาวภาคอีสาน มัดย้อมที่เรียกว่าไหมมัดหมี่ จะต้องมัดเส้นไหมเป็นเปลาะ ๆ โดยใช้เชือกฟางหรือเชือกกล้วยเพื่อไม่ให้สีติดเส้นไหมตรงส่วนที่มัดปิดไว้ ถ้าต้องการให้เกิดลวดลายสลับสีก็ต้องย้อมสีหลาย ๆ ครั้ง การผูกหรือมัดย้อมนี้ มีผู้ชำนาญรับจ้างมัดโดยเฉพาะ โดยกำหนดลายตามที่ต้องการ เช่น ลายต้นสน ลายกระจับ เมื่อย้อมเส้นไหมเสร็จก็ตากเส้นไหมให้แห้งโดยเอาใส่ไม้แขวนตากเป็นราว ๆ ไม่ปนกัน เมื่อแห้งดีแล้วจะนำมากรอเข้าหลอดหรือกระสวย

สำหรับการทอใช้ทอด้วยมือ จะต้องมียี่เครื่องทอเรียกว่ากีมือหรือกีกะตุก ไหมชั้น 1 ทอผ้าพุ่งได้ 2 ผืน เส้นไหมที่ใช้ทำด้ายพุ่งจะกรอใส่กระสวย ส่วนเส้นไหมที่ทำด้ายยืนจะสับเข้าพืมร้อยเส้นไหมจากกรูเข้ามาสอดพืมให้ครบทุกอย่างไม่ให้ขาด ไม่ให้เกิน เมื่อเสร็จแล้วก็เริ่มทอได้ ผ้าไหมแต่ละผืนใช้เวลาในการทอแตกต่างกัน ให้เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีลวดลายวิจิตรพิสดาร ก็อาจจะใช้เวลาเป็นเดือน และราคาจะแพงมากด้วย

ผ้าทอเกาะยอ

คัดจาก อัมพร รอดเรืองศรี “โฉมหน้าใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าทอเกาะยอ” วารสาร อ.ส.ท. ปีที่ 6 ฉ. 17 ก.ย.-ต.ค. 2526, 25-32

เกาะยอเป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่ในทะเลสาบจังหวัดสงขลาทางด้านทิศตะวันออกของทะเลอันดามัน อยู่ในเขตอำเภอเมืองสงขลา ห่างจากฝั่งตรงข้ามศาลากลางจังหวัดประมาณ 5 กิโลเมตร ปัจจุบันมีสะพานติณสูลานนท์ เชื่อมระหว่างเกาะยอกับตัวเมืองสงขลา เกาะยอมีเนื้อที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร ราษฎรส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย มีอาชีพทอผ้า ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และการประมง

ประวัติความเป็นมาเรื่องการทอผ้าบนเกาะยอนั้น ชาวเกาะยอได้ยึดอาชีพนี้มาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนแล้ว ประมาณได้ว่าไม่ต่ำกว่าสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. 2145-2195) ซึ่งมีชาวเมืองไปตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่บนเกาะยอแล้ว การทอผ้าใช้และจำหน่ายนั้นจะทอผ้าจากเส้นใยฝ้ายและย้อมสีตามธรรมชาติ เช่น สีดำ สีคราม เครื่องทอเป็นกึ่งมือ ลวดลายที่ใช้ทอผ้าจะเป็นแบบพื้น ๆ ที่ชาวบ้านใช้กันทั่ว ๆ ไป ที่เป็นลายดอกก็มีลายดอกราชวัตร ลายดอกพิกุล ลายดอกพริก เป็นต้น ในปัจจุบันมีลวดลายต่าง ๆ มากมาย มีทั้งสอดไหมในผืนผ้า มีลวดลายสวยงามคุณภาพดี สวมใส่แล้วไม่ยับเนื่องจากการนำเอาใยสังเคราะห์มาทอผสมกับเส้นใยฝ้าย

การทอผ้าเกาะยอที่จัดว่างดงามที่สุดคือลายราชวัตร เป็นชื่อพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่จังหวัดสงขลา ครั้งนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดได้ประกาศให้ชาวเกาะยอทอผ้าประกวดกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผ้าที่ชนะเลิศประกวดทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัวปรากฏว่าผ้าของนางกำ ภักธรนัม ทอได้สวยงามมาก เป็นลวดลายดอกไม้ประดิษฐ์ชนิดหนึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศ เจ้าเมืองจึงได้นำทูลเกล้าฯ ถวาย และพระราชทานชื่อลายผ้านั้นว่า “ลายราชวัตร” ซึ่งแปลว่าพระกุษาหรือฉลองพระองค์พระราชอาญาผู้ใหญ่ ลายราชวัตรนี้ แต่ก่อนเรียกว่า “ผ้ายก” (คงหมายถึงการยกขึ้นทูลเกล้าฯ)

ในพ.ศ. 2482 ทางราชการได้สนับสนุนการทอผ้าเกาะยอมากขึ้นโดยขอครูทอผ้าชาวจีน 2 คน มาจากเชียงใหม่ โดยสอนวิธีการทอด้วยกี่กระตุก เป็นครั้งแรก และตั้งแต่นั้นมาชาวเกาะยอก็ทอผ้าด้วยกี่กระตุกมาจนถึงปัจจุบันนี้ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง การทอผ้าเกาะยอต้องหยุดชะงักลงและประกอบกับการขาดแคลนเส้นด้ายที่ใช้ทอ จึงทำให้ผ้าเกาะยอมีการผลิตน้อยลง จนถึงรัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้ฟื้นฟูการทอผ้าเกาะยอขึ้นใหม่ แต่ก็ดำเนินไปไม่สะดวกนักเนื่องจากขาดแคลนเส้นด้าย แต่ชาวบ้านก็พยายามเก็บรักษาวิธีการไว้สำหรับลูกหลานรุ่นหลังต่อไป

ผ้าพื้นเมืองของภาคใต้

คัดจาก บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย “ผ้าพื้นเมืองของภาคใต้”
ผ้าไทยพัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปจำกัด 2530, 163-173

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีผ้ายกเมืองนครฯ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เท่าที่สืบถามไม่ปรากฏว่ามีมาแต่เมื่อใด เอาแบบอย่างมาจากไหนอย่างไร เพียงแต่สันนิษฐานกันว่า ในสมัยศรีวิชัยคงจะมีการทอผ้าอย่างจริงจังแล้ว เพราะในสมัยนั้นได้มีการติดต่อค้าขาย และรับเอาศิลปวัฒนธรรมจากชนชาติที่เจริญแล้วมาใช้ เช่น จีน อินเดีย อาหรับ และชาติต่าง ๆ เหล่านี้ คงจะนำวิชาการมาถ่ายทอดไว้ให้แก่เดิมชาวพื้นเมืองรู้จักแต่การทอผ้าลายเรียบ ๆ ไม่ยกดอกหรือมีสีสรรวิจิตรพิสดารอย่างใด การทอยกดอกคงเริ่มทำกันในกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหรือกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นแต่กล่าวกันว่าชาวนครศรีธรรมราชได้แบบอย่างการทอผ้ามาจากแขกเมืองไทรบุรี เมื่อครั้งที่เมืองไทรบุรีติดกบฏ พ.ศ. 2354 เจ้าเมืองนครยกทัพไปปราบได้กวาดต้อนครอบครัวเชลยมาไว้เป็นจำนวนมาก มีพวกช่างฝีมือปะปนมาด้วย เช่น พวกช่างทอง ช่างเงิน ช่างเครื่องประดับ ให้อยู่บริเวณริมคลองข้างสนามหน้าเมืองทางทิศตะวันตก ช่างปั้นหล่อโลหะทองเหลืองให้เฝ้าสวนมะพร้าวหลังวัดมหาธาตุ พวกช่างทอผ้าให้อยู่บริเวณตำบลมะม่วงสองต้น อ.เมือง และแขกจากเมืองไทรบุรีให้มาเป็นครูสอนชาวเมืองนครให้รู้จักทอผ้ายก โดยได้รับการส่งเสริมจากเจ้าเมืองนครฯ เป็นอย่างดี โดยเกณฑ์ให้เด็กสาวและบริวารลูกหลานตลอดจนชาวบ้านที่มีความสนใจมาหัดทอผ้ายก ฝีมือการทอผ้ายกของชาวเมืองนครศรีธรรมราชมีชื่อเสียงมานาน เป็นที่รู้จักกันดีทั้งในกรุงเทพฯ และทั่วภาคใต้ คนทั่วไปเรียกว่า “ผ้ายกเมืองนคร” สมัยก่อนชาวเมืองนครฯ นิยมนุ่งผ้าโจงกระเบน กั้นทั้งหญิงและชาย โดยเฉพาะเจ้านายผู้หญิงของเมืองนครฯ นุ่งผ้ายกจีบเวลาออกมารับแขกเมืองหรือไปร่วมพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการการเมืองนครฯ ผู้ที่เข้าพิธีถือน้ำจะต้องนุ่งผ้ายกขาวเชิงทอง หรือเรียกว่า “ผ้าสัมมะรส”

สำหรับผ้ายกทองนั้น จะใช้เฉพาะเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในรั้วในวังหรือเจ้าพระยามุขมนตรีส่งเข้ามาถวายเจ้านายในกรุงเทพฯ ส่วนผ้ายกธรรมดาใช้กันโดยทั่วไป เช่นในพิธีแต่งงานไปวัดไปงานมงคลต่าง ๆ ผู้หญิงจะนุ่งผ้ายกดอกหน้านางหรือผ้าเก็บนิต ผู้ชายก็นุ่งผ้าหางกระรอก ตัวอย่างผ้ายกเมืองนครในปัจจุบันนี้หาดูได้ยาก ที่พอจะหาดูได้ก็คือในพิพิธภัณฑ์วัดมหาธาตุวรมหาวิหารจากการพิจารณาเนื้อผ้าและลวดลายยกดอกจะเห็นได้ว่า ผ้ายกเมืองนครฯ สวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นแบบฉบับของช่างฝีมือชั้นสูงแห่งหนึ่งของประเทศไทย

พิมพ์ที่... สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University Press.